

Katarzyna Mituś-Nowak
Biblioteka Księży Misjonarzy na Stradomiu
w Krakowie

Biblioteka Księży Misjonarzy na Stradomiu w Krakowie. Przyczynek do dziejów i próba charakterystyki stanu obecnego.

Stradomska Biblioteka Księży Misjonarzy sięga historią trzystu lat. Jej dzieje, rozwój zasobu zbiorów i obecna działalność nie były do tej pory przedmiotem odrębnego opracowania. Wyjątek stanowi krótkie omówienie z roku 1936 dotyczące rękopiśmiennego katalogu biblioteki z końca XIX wieku¹. Wzmianki na temat biblioteki odnaleźć można ponadto w pracach dotyczących historii Zgromadzenia Misji w Polsce, działalności Księży Misjonarzy Domu Stradomskiego, czy kościoła i klasztoru na Stradomiu. Informacje o niektórych zbiorach biblioteki zawarte są również w ogólniejszych opracowaniach². Wiadomości o działalności biblioteki odnaleźć można także na stronie internetowej Zgromadzenia Misji³. Podstawowym źródłem informacji na temat historii biblioteki są materiały przechowywane w Archiwum Księży Misjonarzy na Stradomiu w Krakowie.

¹ zob.: Kalla S.: *Katalog biblioteki stradomskiej ks. Fr. Namysłowskiego*. „Roczniki Obydwóch Zgromadzeń św. Wincentego a Paulo” (dalej: ROZ) 1936, nr 39, s. 265-269.

² zob. m. in.: Kamolowa D.: *Zbiory rękopisów w bibliotekach i muzeach w Polsce*. Warszawa 1988, s. 150-151; *Katalog zabytków sztuki w Polsce t. 4, Miasto Kraków cz. 5, Kazimierz i Stradom: kościoły i klasztory*, 2. Warszawa 1994, s. 39-65; *Wawel 1000-2000: wystawa jubileuszowa: katalog. T. 2, Skarby Archidiecezji Krakowskiej, Muzeum Archidiecezjalne w Krakowie, maj-wrzesień 2000*. Kraków 2000, s. 233-234; Piwowarczyk E.: *Malarstwo miniaturowe w zbiorach XX. Misjonarzy na Stradomiu (wybrane przykłady)*, [w:] *Skarby krakowskich klasztorów. Zbiory Księży Misjonarzy: materiały z sesji naukowej*. Kraków 2001, s. 24-28.

³ zob.: <http://www.missiocm.org.pl/htm/biblioteka/index.html>

W oparciu o zbiory stradomskie powstały jak do tej pory trzy prace magisterskie w Akademii Pedagogicznej w Krakowie, w których omówione zostały druki polskojęzyczne z XVII i XVIII wieku⁴. Obecnie powstają kolejne prace o podobnym charakterze.

Niniejsze opracowanie stanowi próbę przybliżenia obszernej problematyki związanej z historią oraz obecną działalnością omawianej biblioteki.

Dzieje Biblioteki Stradomskiej

Geneza biblioteki związana jest z historią Domu Stradomskiego Zgromadzenia Księży Misjonarzy św. Wincentego a Paulo, który został erygowany w 1686 roku⁵. Pierwsi misjonarze przybyli do Krakowa już cztery lata wcześniej, na zaproszenie biskupa krakowskiego Jana Małachowskiego, w celu objęcia zarządu Seminarium Zamkowego na Wawelu⁶. Seminarium Zamkowe było trzecią fundacją przekazaną Zgromadzeniu od momentu sprowadzenia misjonarzy z Francji do Polski w 1651 roku. Zgodnie z zarządzeniami Kapituły katedralnej, na Zamku miało mieszkać i pracować nie więcej niż trzech misjonarzy, wkrótce więc rozpoczęto starania o założenie drugiego domu na przedmieściach Krakowa zwanych Stradom, położonych w sąsiedztwie Wawelu, który umożliwiłby rozwinięcie działalności misjonarzy w diecezji krakowskiej (początkowo prowadzenie misji parafialnych i rekolekcji)⁷.

⁴ Moskal L.: *Druki polskojęzyczne z XVII w. w Bibliotece Księży Misjonarzy na Stradomiu*. Kraków 1997 (mps). Praca magisterska dostępna w Akademii Pedagogicznej (dalej: AP) oraz w Archiwum Księży Misjonarzy na Stradomiu (dalej: AMS); Malik J.: *Druki polskojęzyczne I połowy XVIII wieku w Bibliotece Księży XX. Misjonarzy na Stradomiu w Krakowie*. Kraków 1997 (mps). Praca magisterska dostępna w AP oraz w AMS; Szewc A.: *Druki w języku polskim w Bibliotece Zgromadzenia Księży Misjonarzy na Stradomiu*. Kraków 1998 (mps). Praca magisterska dostępna w AP.

⁵ *Misjonarze św. Wincentego a Paulo w Polsce (1651 – 2001). T. 1, Dzieje*. Kraków 2001, s. 76.

⁶ Seminarium Zamkowe założone zostało w 1602 roku i pozostawało pod zarządem diecezjalnym do roku 1682 (zob. Wysocki S.: *Seminarium Zamkowe w Krakowie: jego dzieje i ustrój*. Lwów 1910, 336 ss.).

⁷ *Misjonarze św. Wincentego a Paulo*, s. 48-64.

Przepisy ogólne Zgromadzenia przewidywały, że w każdym domu powinno znajdować się archiwum i biblioteka pod szczególną opieką superiora⁸. Ponadto z reguły przy każdym kościele rozwijała się podręczna biblioteka kościelna zawierająca księgi liturgiczne, homiliarze, czy teksty Pisma Świętego.

Załączkiem Biblioteki Stradomskiej była zapewne taka podręczna biblioteczka, ulokowana przypuszczalnie w pomieszczeniach pierwszej misjonarskiej kaplicy domowej⁹.

W latach 1682-1700 misjonarze weszli w posiadanie kompleksu zabudowań Stradomskich, rozbudowując je dodatkowo na potrzeby swojej działalności także w latach następnych¹⁰.

Najprawdopodobniej po zakończeniu rozbudowy domu umieszczono bibliotekę w specjalnie do tego celu przeznaczonym pomieszczeniu, w dwupiętrowym południowym skrzydle domu, którego budowę wraz ze skrzydłem wschodnim i kościołem ukończono w 1728 roku¹¹. Bibliotekę urządzono na pierwszym piętrze, nad zakrystią¹². Krótki opis tego pomieszczenia odnajdujemy w Inwentarzu Domu Stradomskiego z roku 1822: „Biblioteka, czyli sala 20 długa 15 łokci szeroka z podłogą i powalą na stragarzach którą oświecaią dwa okna wielkie z szyb ćwiartkowych na ołowiu w ramach drewnianych. W tejsze sali naokoło ustawione szafy ordynaryjne, stolarskiej roboty, a w tych książki...”¹³. Najstarszy zachowany, rękopiśmienny inwentarz biblioteczny pochodzi właśnie z 1728 roku i odnotowuje ponad 1300 dzieł¹⁴. Być może księgę

⁸ Rospond S.: *Polska Prowincja Zgromadzenia Księży Misjonarzy w latach 1685 – 1772*. Lublin 1986, s. 360 (mps). Praca doktorska dostępna w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim oraz AMS.

⁹ AMS, Biblioteka (dalej: B), Przyczynek do historii Biblioteki Stradomskiej autorstwa ks. Rafała Markitona,teczka I/1-7, k. 1 (rps).

¹⁰ Rospond S.: *Okruchy historii Domu Stradomskiego w Krakowie (z okazji 300-lecia jego istnienia)*. „Meteor” 1986, nr 6, s. 6.

¹¹ *Misjonarze św. Wincentego a Paulo*, s. 92.

¹² Rospond S.: *Okruchy historii*, s. 8.

¹³ AMS, Inwentarze Domu Stradomskiego (dalej: IDS), Inwentarz Kościoła XX Misjonarzy na Przedmieściu Stradomskim... z 1822 r.,teczka III/2, s. 7 (rps).

¹⁴ AMS, B, Catalogus Librorum Congregationis Missionis Domus Stradomiensis 1728,teczka III/1 (rps).

inwentarzową spisano po przeniesieniu zbiorów i uporządkowaniu ich w nowym pomieszczeniu.

Dla dziejów biblioteki ważny stał się fakt utworzenia w domu stradomskim nowego krakowskiego seminarium duchownego (tzw. seminarium externum) dla kształcenia kapłanów do pracy diecezjalnej oraz seminarium internum dla Zgromadzenia Misji. Oba seminaria zostały erygowane w 1732 roku przez biskupa krakowskiego Konstantego Szaniawskiego¹⁵. Biblioteka stradomska, działająca dotychczas na potrzeby działalności misyjnej i rekolekcyjnej misjonarzy, ukształtowała się wówczas ostatecznie jako biblioteka seminaryjna. Konwenty Zgromadzenia oraz wytyczne poszczególnych wizytatorów precyzowały zasady nauczania przez misjonarzy, a także zwracały uwagę na zadbanie o odpowiednią ilość i zawartość księgozbiorów¹⁶.

Czas rozbiorów doprowadził do połączenia trzech krakowskich seminariów – Akademickiego, Zamkowego i Stradomskiego, kiedy to w 1801 roku zlikwidowano dwie pierwsze placówki ustanawiając jedno diecezjalne seminarium duchowne na Stradomiu, które stało się jedynym w tym czasie seminarium duchownym w Krakowie¹⁷. Na Stradom przeniesiono m. in. książki, archiwalia i obrazy obu zlikwidowanych seminariów¹⁸. Księgozbiór ulokowany w pomieszczeniach misjonarskich stanowił początkowo jedną całość. Książki przez wiele lat były nieuporządkowane i zdawano sobie sprawę, że: „...wielkiej pracy do uporządkowania wymagają...”¹⁹. Z czasem rozpoczęto prace systematyzujące zbiory oraz podjęto decyzję o rozdzieleniu ksiąg należących do misjonarzy działających wcześniej na Wawelu od zbioru seminaryjnego²⁰.

¹⁵ *Księga Pamiątkowa Trzechsetlecia Zgromadzenia Księży Misjonarzy (1625-17/IV-1925)*. Kraków 1925, s. 202.

¹⁶ Bączkowicz F.: *Z dziejów Domu Stradomskiego*. ROZ 1915, nr 1-2, s. 130-131.

¹⁷ *Misjonarze św. Wincentego a Paulo*, s. 157.

¹⁸ Tamże, s. 225.

¹⁹ AMS, IDS, Inwentarz Kościoła XX Misjoarżów, s. 7.

²⁰ AMS, Wojciech Malinowski, *Opisanie Krótkie Dziejów Domu XX. Misjonarzy i Seminarium Diecezjalnego w Krakowie na Stradomiu od roku 1817 miesiąca Maia, teczka I, s. 57-58 (rps)*.

W początkach XIX wieku, w wyniku prowadzonej akcji rejestracji księgozbiorów, ówczesne władze wydały polecenie zbadania stanu bibliotek klasztornych i ewentualnego zamknięcia tych nie uporządkowanych lub pozbawionych katalogów. Krakowska komisja rewizji bibliotek przebadła kilkanaście zbiorów bibliotecznych. W Seminarium Diecezjalnym na Stradomiu stwierdzono, że znajdują się tu księgozbiory połączonych w 1801 roku seminariów, powiększane sukcesywnie poprzez zakupy i dary. Biblioteka nie posiadała katalogu, jednakże w związku ze stałym wykorzystaniem jej zbiorów przez studentów teologii uznano za stosowne jej nie zamykać²¹.

W związku z połączeniem seminariów krakowskich zwiększyła się liczba alumnów studiujących od tej pory na Stradomiu, co spowodowało konieczność przebudowy domu w latach następnych. W wyniku reorganizacji przeprowadzonych w drugiej połowie XIX wieku, biblioteka została przeniesiona na miejsce refektarza we wschodnim skrzydle domu²². Jadalnia i kuchnia zostały zaadaptowane na potrzeby biblioteki w latach 1850-1852. Odnowiono podłogę i sklepienie, odrestaurowano i pozłożono drzwi, wykonano drewniane regały biblioteczne, które dzieliły salę na pięć pomieszczeń. Pośrodku pozostawiono korytarz umożliwiający dostęp do wszystkich pokoi²³.

Szczegółowy opis pomieszczeń bibliotecznych odnajdujemy w Inwentarzu Domu Stradomskiego z 1875 roku. Biblioteka znajdowała się wówczas w: „...sali wielkiej sklepionej, w której jest podłoga z desek, okien pięć dwuskrzydłowych biało pokostowanych z kratami żelaznymi wychodzących na wschód. Na środku sali w poprzek tejsze są ustawione cztery ściany z drzewa czyli szafy a w każdej ścianie w środku jest otwór na przejście obity deskami, tak że z jednej do drugiej przegrody przechodzi się, w skutek tego tworzy

²¹ Pachoński J.: *Drukarze, księgarze i bibliofile krakowscy 1750 – 1815*. Kraków 1962, s. 229.

²² Rospond S.: *Okruchy historii*, s. 8.

²³ AMS, B, Odpowiedzi na pytania dotyczące historii Biblioteki Stradomskiej udzielone przez ks. Rafała Markitona w roku 1979, s. 2 (mps).

się jakby pięć stancyek; we wszystkich tych ściankach są przegrody i półki z jednej i drugiej strony na książki (...). Wszystkie te szafy są na biało pokostowane²⁴. Księgi ułożone były kolejno według wielkości formatów²⁵.

Opis lokum biblioteki podaje również ks. Franciszek Namysłowski: „Pomieszczona jest rzeczona biblioteka w osobnych pięciu, dobrze sklepionych a suchych salach, z oknami na wschód do ogrodu wychodzącymi, w trzynastu olbrzymich szafach całe ściany szczelnie wypełniających. Pojedyncze sale oznaczone są wyrażonymi na sklepieniu literami A, B, C, D, E. Wielkie wspaniałe drzwi z godłami dawnych biskupów krakowskich, prowadzące do biblioteki z wnętrza korytarza, zwracają uwagę przechodnia²⁶”.

Przeniesienie księgozbioru związane było zapewne z jego systematycznym powiększaniem się, co wynikało w dużej mierze z rozwoju działalności misjonarskiej ale także umieszczeniem na Stradomiu zbiorów obu zlikwidowanych wcześniej seminariów.

W 1901 roku Seminarium Diecezjalne, ulokowane sto lat wcześniej na Stradomiu, zostało przeniesione do nowo wybudowanego gmachu przy ul. Podzamcze, a jego zarząd powierzono księżom diecezjalnym²⁷. Wtedy też przeniesiono na Stradom istniejące od 1884 roku na Kleparzu odrębne studium filozoficzno - teologiczne dla alumnów Zgromadzenia Misji. W efekcie starań misjonarzy, austriackie Ministerstwo Wyznań i Oświaty na mocy dekretu z dnia 8 lipca 1910 roku, utworzyło na bazie dotychczasowego studium Instytut Teologiczny Księży Misyjonarzy. W 1922 roku uzyskano zatwierdzenie państwowe dla działania Instytutu, a w 1929 roku zaliczono Instytut do szkół wyższych. Studia odbywali misjonarze oraz alumni innych wspólnot

²⁴ AMS, IDS, Inwentarz Domu Zgromadzenia XX. Misyjonarzy świeckich na Stradomiu w Krakowie w r. 1875, teczka III/4, s. 352-354 (rps).

²⁵ AMS, B, Wykaz książek znajdujących się w Bibliotece KK. Misyjonarzy Stradomskich, porządkiem naturalnym według wielkości formatu ustawionych..., teczka III/16-18 (rps).

²⁶ cyt. za: Kalla S.: *Katalog biblioteki stradomskiej*, s. 266.

²⁷ Rospond S.: *Okruchy historii*, s. 14.

zakonnych²⁸ (od 1973 roku, w wyniku podpisanej umowy, uczelnia stradomska rozpoczęła współpracę naukową z Papieskim Wydziałem Teologicznym - od roku 1981 Papieską Akademią Teologiczną w Krakowie, dzięki czemu studenci Instytutu mogą zdobywać stopnie naukowe²⁹).

W tym czasie zmieniła się również ranga Biblioteki Stradomskiej, która służy odtąd Instytutowi Teologicznemu jako uczelni wyższej.

Wykorzystywane przez kilkadziesiąt lat pomieszczenia biblioteki z czasem stawały się niewystarczające dla rosnących stale zbiorów. Na ten fakt zwrócił uwagę w 1936 roku ks. Stanisław Kalla, historyk Zgromadzenia Misji: „Lokal, przeznaczony na bibliotekę, wyzyskany dziś go ostatnich prawie możliwości, nie będzie mógł w niedługim czasie objąć rosnącego z dnia na dzień księgozbioru. Oby zamiar zbudowania nowych sal i postawienia biblioteki stradomskiej na należnym poziomie rychło w czyn się zmienił”³⁰. Nawet jeżeli taki zamiar istniał, zniweczyły go wydarzenia następujących lat.

W czasie II wojny światowej, po zajęciu domu stradomskiego przez wojsko niemieckie, Instytut Teologiczny na pewien czas przeniesiono na Kleparz³¹. W grudniu 1943 roku eksmitowano większość misjonarzy ze Stradomia. Ewakuacja domu miała nastąpić w ciągu 48 godzin. Wtedy to ukryto zbiory biblioteki na chórze kościelnym. W akcji przenoszeniu księgozbioru brali udział prawie wszyscy konfratry przebywający wówczas na Stradomiu³². Po zakończeniu wojny, zbiory powróciły do gruntownie odremontowanych pomieszczeń i pozostawały w nich przez kolejne czterdzieści lat do połowy lat osiemdziesiątych XX wieku, kiedy to zakończona została budowa nowego gmachu biblioteki.

²⁸ Schletz A.: *Dwudziestopięćciolecie Instytutu Teologicznego Księży Misjonarzy w Krakowie na Stradomiu (1910 – 1935)*. Kraków 1935, s. 6-9.

²⁹ *Misjonarze św. Wincentego a Paulo*, s. 515.

³⁰ Kalla S.: dz. cyt., s. 266.

³¹ Rospond S.: *Okruchy historii*, s. 15.

³² *Misjonarze św. Wincentego a Paulo*, s. 326-327.

Budynek (mieszczący także Archiwum Księży Misjonarzy, sale wykładowe Instytutu Teologicznego, aulę widowiskową, pokoje księży i pokoje gościnne) wybudowano w latach 1981-1987. Został on usytuowany na południowy - wschód od klasztoru i połączony z nim przewiązką.

Pomieszczenia będące wcześniej siedzibą biblioteki stradomskiej zostały zaadaptowane w ciągu wielu lat na potrzeby działalności tutejszych Misjonarzy. W miejscu pierwszej biblioteki znajduje się sala wykładowa Instytutu Teologicznego Księży Misjonarzy, tzw. Sala Portretowa, natomiast w drugim pomieszczeniu ma swą siedzibę Muzeum Misyjno-Historyczne Księży Misjonarzy. Niestety nie zachowały się w żadnym z nich elementy wyposażenia dawnej biblioteki. W tutejszym Archiwum znajduje się odręczny szkic z opisem omawiającym układ ksiąg w pomieszczeniu zajmowanym przez bibliotekę na przełomie XIX i XX wieku³³. O tym, jak wyglądała w latach pięćdziesiątych XX wieku siedziba biblioteki, dowiedzieć możemy się dzięki kilku zachowanym kolorowym fotografiom³⁴.

Rozwój zasobu zbiorów

Liczący dziś ponad 200 tysięcy woluminów książek i czasopism księgozbiór Stradomskiej Biblioteki rozrastał się na przestrzeni wieków. Pierwsze książki przywieźli najprawdopodobniej misjonarze przybyli na Stradom w początkowych latach działalności domu i to one zapewne stanowiły załóżek pierwszego księgozbioru podręcznego.

Wśród pierwszych ksiąg, jakie musieli posiadać misjonarze były zapewne teksty Pisma Świętego, homiliarze, księgi liturgiczne, z pewnością gromadzono też księgi potrzebne w działalności misyjnej i rekolekcyjnej.

Z czasem zbiory powiększały się o dzieła nabywane przez misjonarzy, pozostałe po zmarłych konfratrach, bądź otrzymywane w darze³⁵. Przykładem darowizny może być księgozbiór prywatny

³³ AMS, B, Wykaz książek znajdujących się w Bibliotece.

³⁴ zob.: AMS, B, Zdjęcia, teczka IV/1.

³⁵ AMS, B, Przyczynek do historii Biblioteki Stradomskiej, k. 2..

ofiarowany przez biskupa krakowskiego Michała Szembeka w 1719 roku³⁶. Założyć można ponadto, że do biblioteki trafiały książki od misjonarzy z Francji, kolejnych wizytatorów domu, czy księży przebywających w danym czasie na Stradomiu. Potwierdzają to znaki proveniencyjne, które odnaleźć możemy obecnie w zbiorze tzw. dawnej Biblioteki Stradomskiej.

Wielkość zbiorów w pierwszych kilkudziesięciu latach działalności biblioteki możemy określić jedynie szacunkowo. Dokładniejszych danych o ich stanie w pierwszej połowie XVIII wieku dostarczają zachowane rękopiśmienne inwentarze, z których najstarszy pochodzi z roku 1728. Katalog ten podaje, że w 1728 roku biblioteka liczyła 1347 pozycji³⁷. Z kolejnych zachowanych spisów dowiadujemy się, że w 1740 roku zbiory liczyły 2289 pozycji³⁸, a w roku 1743 – 3313³⁹.

Cennych informacji na temat rozwoju zasobów bibliotecznych dostarcza porównanie dwóch ksiąg inwentarzowych z roku 1728 i 1743⁴⁰:

Działy księgozbioru	Egzemplarze w 1728 r.	Egzemplarze w 1743 r.
Libri sacrae scripturae	24	55
Concilia et sinodi	21	42
Patres	22	51
Interpretatores	63	64
Libri rituum	-	95
Theologi speculativi	65	166
Theologi morales	140	288
Libri iuridici	64	83
Libri controversiarum	58	123
Concionatores latini	333	345
Concionatores polonici	-	121

³⁶ Bączkowiec F.: *Z dziejów Domu Stradomskiego*. ROZ 1913, nr 3, s. 217.

³⁷ AMS, B, Catalogus Librorum 1728.

³⁸ AMS, B, Catalogus Librorum Contentoru in Bibliotheca Congregationis Missionis Domus Stradomiensis z 1740 r., teczka III/3 (rps).

³⁹ AMS, B, Catalogus Librorum in Bibliotheca Cracoviensi Stradomiensi Congregationis Misionis Anno 1743, teczka III/4 (rps).

⁴⁰ Rospond S.: *Polska Prowincja*, s. 366-367.

Libri spirituales	268	512
Libri praecatorii	27	129
Libri meditationum	-	126
Vitae Sanctorum	-	109
Historia Sacra	74	135
Politici et historici prophani	68	204
Philosophi	60	169
Medici	-	33
Oratores	-	204
Poetae	-	141
Varii libri	60	118
Razem	1347	3313

Zauważyć można, że w ciągu niespełna dwudziestu lat, w zbiorach bibliotecznych, pojawiło się sześć nowych działów – liturgia, kazania polskie, rozmyślania, medycyna, teksty oratorskie i poetyckie. Odnotować można ponadto, że w kwestii gromadzenia książek nacisk kładziono przede wszystkim na księgi duchowne (ich liczba wzrosła z 268 do 512), kazania (27 - 129), z działu filozofii (60 – 169), teologii spekulatywnej (65 – 166). Warty podkreślenia jest także wzrost pozycji świeckich ze 128 do 869⁴¹.

Warto odnotować, że w bibliotece stradomskiej już od wieków gromadzono księgozbiór z wielu dziedzin wiedzy, nie tylko nauk teologicznych, czy filozofii ale również świeckich, takich jak historia powszechna, medycyna, poezja.

Systematyczny rozwój księgozbioru w XVIII wieku związany był głównie z prowadzeniem Seminarium Diecezjalnego i seminarium duchownego dla misjonarzy.

W kolejnych latach działalności biblioteki trafiały do niej również księgozbiory zlikwidowanych domów misjonarskich, czy innych zgromadzeń zakonnych.

W 1797 roku do księgozbioru stradomskiego włączono część zbiorów biblioteki klasztoru Karmelitów Bosych przy kościele pod

⁴¹ Tamże.

wezwaniami świętych Michała i Józefa w Krakowie, kiedy to klasztor uległ kasacie⁴².

W roku 1801, w wyniku połączenia trzech seminariów krakowskich w jedno z siedzibą na Stradomiu, do biblioteki trafiły książki z proveniencją „*Domus Congr. Miss. in Arce*”. Jednakże zbiory będące własnością Seminarium Zamkowego i Seminarium Akademickiego, które pierwotnie umieszczono w bibliotece Stradomskiej, w roku 1901 przeniesiono wraz z przeprowadzką Seminarium Krakowskiego do nowo wybudowanego gmachu na Podzamcze⁴³. W bibliotece pozostał księgozbiór podręczny Misjonarzy⁴⁴. W zbiorze dawnej Biblioteki Stradomskiej odnaleźć możemy obecnie książki ze wspomnianymi znakami proveniencyjnymi wskazującymi na ich pochodzenie.

O wielkości zbioru stradomskiego na początku XIX wieku dowiadujemy się z kolejnej zachowanej rękopiśmiennej księgi inwentarzowej. Ten zrewidowany i podpisany w 1829 roku przez ówczesnego wizytatora Zgromadzenia ks. Pawła Rzymskiego katalog podaje, że biblioteka liczyła 900 dzieł *in folio* i 1400 *in quatro*, łącznie 2306 pozycji⁴⁵. Dzieła w innych formatach nie były wówczas uporządkowane, ani skatalogowane, ogólna liczba zbiorów mogła być więc znacznie większa, szacuje się ją na ponad 10 000 dzieł⁴⁶.

Zbiory powiększyły się o dalsze tomy w roku 1865, kiedy to uległ kasacie Dom Warszawski Misjonarzy i część jego księgozbioru trafiła na Stradom⁴⁷.

Kolejną informację o wielkości zbiorów biblioteki odnajdujemy w spisie książek stanowiącym część Inwentarza Domu Stradomskiego z 1875 roku. Wymienia on 2265 pozycji w dziale Biblioteka (2799 woluminów) oraz 15 książek, jak to ujęto: „ściśle

⁴² *Katalog zabytków*, s. 60.

⁴³ AMS, B, Odpowiedzi na pytania dotyczące historii Biblioteki Stradomskiej, s. 2.

⁴⁴ AMS, B, Przyczynek do historii Biblioteki Stradomskiej, k. 2.

⁴⁵ AMS, B, *Catalogus Librorum Bibliothecae Congregat. Missionis Domus Stradomiensis 1829*, teczka III/2 (rps).

⁴⁶ zob.: Kalla S.: dz. cyt., s. 266.

⁴⁷ *Katalog zabytków*, s. 60.

kościelnych”⁴⁸. Z uwagi na liczbę dzieł przypuszczać można, że nie cały księgozbiór stradomski został wówczas spisany.

Pod koniec XIX wieku został sporządzony kolejny rękopiśmienny katalog Biblioteki Stradomskiej⁴⁹. Jego autorem był ks. Franciszek Namysłowski⁵⁰, który omówił wybrane przykłady cenniejszych zbiorów biblioteki (39 rękopisów, stare i cenne druki oraz katalogi). W przedmowie do swojej pracy podkreślił znaczenie księgozbioru biblioteki: „Bo też wszedłszy do wnętrza, miło jest oddychać radością, przydybawszy co chwilę jaką niespodziankę. Liczne inkunabuły, ciekawe niektóre rękopisy, wielki poczet rzadkich dzieł polskich z XVI, XVII, XVIII, XIX wieku, między tymi zawadzi się niejedną biały kruk bibliografom wcale nieznaną”⁵¹.

Przed rokiem 1914 księgozbiór nie był w pełni uporządkowany, co uniemożliwia dokładne ustalenie jego liczebności, przypuszczalnie było to około 20 tysięcy tomów⁵². Biblioteka Stradomska była wówczas najbogatszą biblioteką misjonarską Krakowskiej Prowincji Zgromadzenia. Jednakże brak katalogów i innych przekazów nie pozwala dokładnie ustalić jak przedstawiały się wówczas księgozbiory pozostałych domów. Wiadomo jednak, że drugą co do wielkości bibliotekę posiadał Dom Kleparski – przed wybuchem I wojny światowej liczyła ona blisko cztery tysiące tytułów. Dom na Nowej Wsi posiadał wówczas około trzech tysięcy tomów, a biblioteka przy Domu św. Kazimierza we Lwowie liczyła około tysiąca książek. Pozostałe domy posiadały o wiele skromniejsze zbiory w swych bibliotekach. Wyróżniała się tu

⁴⁸ AMS, IDS, Inwentarz Domu Zgromadzenia, s. 122-322.

⁴⁹ Autorka niniejszego opracowania nie miała jak dotąd okazji zapoznać się z katalogiem, który przechowywany jest w Bibliotece Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu (zob.: *Inwentarz rękopisów Biblioteki Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu*. Wrocław 1948, s. 333).

⁵⁰ Autor rękopisu, jak świadczy własnoręczna notatka na końcu katalogu z datą 1889 r., był w czasie jego tworzenia wikarym przy kościele w Podgórzu w Krakowie (zob.: *Elenchus... Dioeceseos Cracoviensis*. Kraków 1889, s. 212).

⁵¹ Kalla S.: dz. cyt., s. 266.

⁵² Janacek S.: *Powstanie i organizacja krakowskiej prowincji Księży Misjonarzy (1865-1914)*, „Nasza Przeszłość” 1996, t. 86, s. 428.

jedynie Sokołówka, której księgozbiór liczył ponad 700 tomów. Po likwidacji tej placówki misjonarskiej w 1911 roku tamtejsza biblioteka została przewieziona na Stradom⁵³.

Podczas rządów wizytatora Kaspra Słomińskiego (1906 – 1925) zaczęto na szerszą skalę sprowadzać najnowsze dzieła teologiczne z zagranicy, oraz prenumerować fachowe czasopisma naukowe w językach: niemieckim, francuskim, czy włoskim⁵⁴.

W następnych latach księgozbiór był systematycznie powiększany o najnowsze książki i czasopisma z wielu dziedzin wiedzy i w różnych językach, które służyły studiującym klerikom oraz dawały „...pogląd na współczesny stan wiedzy”, o czym wspomiał ks. Alfons Schletz w publikacji wydanej w dwudziestym piątym roku działalności Instytutu Teologicznego Księży Misjonarzy⁵⁵.

W czasie II wojny światowej, dzięki ukryciu zbiorów w kościele, uratowano liczącą wówczas około 30. tys. woluminów bibliotekę stradomską, ale również tzw. klerycką (około 5. tys.) oraz zdeponowaną w początkach wojny bibliotekę Seminarium Śląskiego (około 15. tys.)⁵⁶.

W 1946 roku, gdy zbiory biblioteczne wróciły do odnowionych pomieszczeń, podjęto próbę ich usystematyzowania i spisania. Sporządzono prowizoryczny katalog alfabetyczny. Przy tych początkowych pracach bibliotecznych wielkie zasługi wnieśli opiekujący się w tamtym czasie biblioteką ks. Franciszek Bracha oraz ks. Aleksander Usowicz⁵⁷.

Po II wojnie światowej do biblioteki trafiły zbiory pochodzące ze zlikwidowanego domu misjonarskiego Lwowskiego⁵⁸, a także domów Tarnowskiego i Zakopiańskiego⁵⁹.

W roku 1956, pod kierownictwem ówczesnego opiekuna biblioteki ks. Rafała Markitona oraz ks. Aleksandra Usowicza,

⁵³ Tamże, s. 430.

⁵⁴ Tamże.

⁵⁵ Schletz A.: dz. cyt., s. 25-26.

⁵⁶ *Misjonarze św. Wincentego a Paulo*, s. 327.

⁵⁷ AMS, B, Przyczynek do historii Biblioteki Stradomskiej, k. 5.

⁵⁸ Tamże.

⁵⁹ Piwowarczyk E.: dz. cyt., s. 25.

a także z pomocą kleryków i księży, przystąpiono do gruntownego porządkowania i katalogowania księgozbioru. Książki (z wyjątkiem rękopisów, inkunabułów i starodruków) otrzymały nowe sygnatury, przeprowadzono konserwację uszkodzonych tomów, dzieła o brakujących kartach tytułowych uzupełniano fotografiami na podstawie zbiorów Biblioteki Jagiellońskiej⁶⁰.

W 1986 roku jubileuszowego trzystulecia pobytu Misjonarzy na Stradomiu zbiory biblioteki szacowane były na około 120 tysięcy skatalogowanych woluminów⁶¹.

Księgozbiór Biblioteki Stradomskiej powiększył się ponownie w połowie lat dziewięćdziesiątych XX wieku, kiedy to zostały przeniesione na Stradom zbiory pochodzące z biblioteki domu Misjonarzy na Kleparzu w Krakowie. Księgozbiór kleparski liczący około 30 tysięcy woluminów posiada własny, odrębny katalog, a główny zrąb zbiorów zajmuje osobne miejsce w magazynach biblioteki.

Obecny zasób i działalność biblioteki

Biblioteka Stradomska posiada obecnie około 200 tysięcy woluminów książek i czasopism. Wśród nich znajduje się wiele rzadkich i cennych dzieł. Zbiory nie są w pełni opracowane, w związku z czym większość danych odnośnie ich wielkości podana jest orientacyjnie.

Księgozbiór Biblioteki Stradomskiej obejmuje m. in.: kilkadziesiąt rękopisów, w tym co najmniej cztery średniowieczne oraz około czterdziestu inkunabułów, w tym kilka w częściowo zachowanych XVI i XVII - wiecznych oprawach wykonanych z tłoczonej skóry, a także liczne skrypty seminaryjne z XVIII-XIX wieku. W zbiorze stradomskim znajduje się ponadto kilkanaście tysięcy tomów starodruków, w tym kilkaset druków rzadkich, większość w oprawach skórzanych (m. in. zespoły opraw renesansowych, tłoczonych ślepo radełkiem lub złożonych).

⁶⁰ AMS, B, Odpowiedzi na pytania dotyczące historii Biblioteki Stradomskiej, s. 4.

⁶¹ Rospond S.: *Okruchy historii*, s. 15.

Rękopisy wymienione zostały w opracowaniu D. Kamolowej⁶², *Katalogu zabytków sztuki w Polsce*⁶³, gdzie omówiono także wybrane inkunabuły i starodruki, podobnie jak w pracy E. Piwowarczyk⁶⁴.

Na szczególną uwagę zasługuje iluminowana, pochodząca z Francji, datowana na drugą połowę XIII wieku rękopiśmienna Biblia. Niewielka *Biblia Latina*, napisana na ok. 590 nie liczbowanych kartach pergaminowych, zawiera sto czterdzieści inicjałów malarskich, w tym trzy figuralne, a pozostałe roślinno-ornamentalne, z fantastycznymi wyobrażeniami zwierząt oraz winietami często na wysokość karty. Jej skórzana oprawa z tłoczeniami i motywami kwiatowymi w narożach pochodzi z XIX wieku⁶⁵. Niezwykle cenne jest ponadto dzieło Jana Buridana *Compedium totius logicae* z XIV/XV wieku oprawne w skórę ze śladami okuć. Szczególnie cenne są również *Annales seu Cronicae incliti Regni Poloniae* Jana Długosza, stanowiące tzw. rękopis stradomski z XVI wieku. Biblioteka posiada trzy woluminy Roczników obejmujące księgi od VII do XII. Pokażne tomy oprawne są w białą skórę z wyciskami ozdób renesansowych.

Spośród inkunabułów odnotować można m.in. dwie zdobione księgi wydane w Wenecji: *Fasciculus temporum omnes antiquarum chronicas completus* wydany w 1485 roku przez Erhardusa Radtolta oraz *Romanae historiae compendium Pomponiusa Laetusa* z 1499 roku (współoprawna z *Quercus Capitolina*, Rzym 1510). Pierwsze z dzieł zdobione jest licznymi drzeworytami z widokami miast, drugie zaś zawiera znajdujące się w tekście przedstawienia królów, konsulów i cesarzy rzymskich. Wspomnieć można ponadto o dwóch Bibliach wykonanych w XV wieku. Jedna z nich, *Biblia cum additione Menardi Monachi*, wydana w Norymberdze u Antoniego Kobergera oprawiona jest w białą skórę z wytłoczonymi scenami biblijnymi. Oprawa posiada charakterystyczne dla polskich opraw z

⁶² Kamolowa D.: dz. cyt., s. 150-151.

⁶³ *Katalog zabytków*, s. 60-65.

⁶⁴ Piwowarczyk E.: dz. cyt., s. 25-28.

⁶⁵ *Wawel 1000 - 2000*, s. 233.

XV wieku narożniki i guzy z motywem kwiatowym oraz klamry. Druk ozdobiony został dwoma kolorowymi inicjałami, zaś ozdobne *incipity* poszczególnych ksiąg wykonano w czterech kolorach. Podobnie zdobiona jest Biblia wydana w Spirze u Piotra Dracha, której tekst zawiera dwa *incipity* z motywem liści na tle ze złotą arabeską. Księga oprawiona jest w skórę z nacinanym ornamentem geometrycznym i ślepo tłoczonym kwiatowym wzorem.

Starodruki obejmują swym zakresem treściowym przede wszystkim: Biblię i jej komentarze, księgi liturgiczne, homiletykę, ascezę, teologię, prawo kościelne, historię Kościoła, żywoty świętych, historię ogólną, filozofię, poezję, muzykę, medycynę, geometrię, geografę, astronomię. Spośród ogromnego ich zbioru wymienić możemy kilka dzieł zdobionych drzeworytami. Popularny w średniowieczu traktat *Ars moriendi*, wydany drukiem w roku 1514 w Landshut u Jana Weissenburgera, zdobiony jest całostronicowymi drzeworytami z przedstawieniami pokus diabelskich i pocieszeń anielskich, niestety tylko częściowo zachowany. Kolejna księga to *Cosmographia universalis* Sebastiana Munstera, zawierające w tekście ponad czterysta wydane w 1554 roku w Bazylei. Warto również zwrócić uwagę na dwie, wydane we Frankfurcie pozycje: *De medicinati materia libri sex* Dioskuridesa, pochodząca z 1549 roku oraz *De antiquitatibus iudaicis* Józefa Flawiusza z 1580 roku. Pierwsza księga zawiera w tekście kilkaset kolorowanych drzeworytów z przedstawieniami roślin, druga zaś, posiadająca skórzaną oprawę, tłoczona ślepo radełkiem z fragmentami okuć mosiężnych, zawiera w tekście kilkadziesiąt scen z historii Żydów.

Z polskich starodruków wyróżnić można sześć ksiąg spośród tych wydanych w Krakowie. Pierwsza - *Exercitium nova logice Aristotelis* Jana z Głogowa - została wydana w 1511 roku u Jana Hallera (na stronie tytułowej drzeworyt z herbem Polski, Litwy i Krakowa). Druga to *Ordo Missae* Stanisława Zaborowskiego, wydana przez Floriana Unglera w 1512 roku (strona tytułowa ozdobiona drzeworytem ze świętymi Stanisławem i Wojciechem oraz herbem Korab arcybiskupa gnieźnieńskiego Jana Łaskiego, na odwrocie całostronicowa scena z Ostatnią Wieczerzą). Kolejnym polskim starym drukiem jest *Biblia Leopoldy* z 1577 roku wydana

przez Macieja Szarffenberga zawierająca w tekście liczne drzeworyty ze scenami biblijnymi. Inna księga zwraca uwagę zdobioną oprawą. *Opera* Stanisława Sokołowskiego wydana w 1591 roku w drukarni Łazarzowej, oprawiona jest w skórę tłoczoną w ornamenty orientalizujące, ze srebrzoną plakietą środkową z głową Chrystusa, w metalowych okuciach z ornamentem roślinnym. Warto również zwrócić uwagę na *Skład albo skarbiec znakomitych sekretów ekonomiej ziemiańskiej* Jakuba Kazimierza Haura z 1689 roku (na odwrocie karty tytułowej całostronicowy drzeworyt z alegorią Królestwa Polskiego, w tekście bardzo liczne drzeworyty ze scenami z życia, obyczajów, rzemiosł). Wymienić można ponadto *Życie... S. Wincentego Ferreryusza* wydane w Drukarni Akademickiej w 1750 roku (w tekście osiemnaście całostronicowych miedziorytów z przedstawieniami Przemyskiej Matki Boskiej, św. Jacka i św. Wincentego).

Zbiór biblioteki obejmuje także dawne rękopiśmienne podręczniki seminaryjne, które przechowywane są w tutejszym Archiwum w następujących działach: Bibliistyka, Języki biblijne, Katechetyka, Kazania, Liturgia, Retoryka, Reguły, Teologia, Filozofia, Historia, Matematyka, Geometria, Medycyna, Antropologia, Kosmologia, Ekonomia, Psychologia, Biologia, Geologia, Muzyka, Wiersze/Pieśni, Zasady dobrego wychowania. Stradomskie skrypty rękopiśmienne zbadał w 1915 roku misjonarz Franciszek Bączkiewicz, aby uzyskać pełniejszy obraz formacji kleryków w seminarium stradomskim⁶⁶. Skrypty są dowodem na wielki wkład pracy włożony w kształcenie alumnów. Wykładów nie wolno było wprawdzie dyktować (zgodnie z zaleceniami założyciela Zgromadzenia św. Wincentego a Paulo⁶⁷) ale księża sami spisywali swoje wykłady, ponadto zbierali inne spisane już prace, a nawet przepisywali dzieła wydane drukiem, które być może były z jakichś powodów niedostępne. Z rękopiśmiennych skryptów stradomskich dowiedzieć możemy się, czego nauczali misjonarze w swoich seminariach. Znajdują się tu również wykłady wygłaszane w innych kolegiach zakonnych. Trzeba zaznaczyć, że zbiór skryptów nie

⁶⁶ Bączkiewicz F.: *Z dziejów Domu Stradomskiego*. ROZ 1915, s. 139-144.

⁶⁷ Tamże, s. 134.

zawiera całości materiałów powstałych na Stradomiu. Misjonarze przenosząc się do innych domów Zgromadzenia niejednokrotnie zabierali również swoje skrypty. Zbiór nie jest jeszcze w pełni opracowany, podobnie jak pozostały zasób przechowywany w Archiwum.

Nierozpoznany i nie opracowany do tej pory jest również zbiór broszur i druków ulotnych z końca XVIII wieku. Zbiór został przekazany na Stradom z Biblioteki Księża Misjonarzy w Warszawie u Św. Krzyża, która otrzymała go po śmierci (1794 r.) prymasa Michała Poniatowskiego⁶⁸. Znaczenie kolekcji podkreślał nawet Stanisław Estreicher, który wiedział, że znajduje się ona u Misjonarzy na Stradomiu: „Kto wie jaką rzadkością bywają takie ulotne pisma, ukazujące się w okresie gorętszych chwil narodowego życia (...) i ginące potem bez śladu, - ten nie zdziwi się wielką ilością nieznaną skądinąd druków, jakie się w tych tekach znalazły. Teki te stanowiły niegdyś aparat podręczny prymasa Poniatowskiego”⁶⁹.

W trosce o tak cenne zbiory podjęto w ostatnim czasie szereg działań w celu poprawy warunków ich przechowywania. Zainstalowano w magazynie starych druków profesjonalne klimatyzatory, osuszacze i oczyszczacze powietrza oraz elektroniczne urządzenia do pomiaru wilgotności i temperatury. Wiele ksiąg wymaga jednak przeprowadzenia zachowawczej, bądź całkowitej konserwacji.

Książki wydane po II wojnie światowej liczą obecnie w zbiorach biblioteki około 60 tysięcy skatalogowanych pozycji (w tej części zbiorów występują sporadycznie również starsze wydawnictwa). Ułożone są w magazynach w następujących działach: Bibliologia, Bibliistyka, Cracoviana, Filozofia, Hagiografia, Historia, Historia Kościoła, Homiletyka, Katechetyka, Literatura, Liturgika, Misjologia, Patrologia, Pedagogika, Prawo kanoniczne, Psychologia,

⁶⁸ Gonet K.: *Biblioteka Księża Misjonarzy u Św. Krzyża w Warszawie. Zarys problematyki*. „Nasza Przeszłość” 1996, t. 86, s. 84.

⁶⁹ Estreicher S.: *Przedmowa*, [w:] Estreicher K.: *Bibliografia polska*, t. 23. Kraków 1910, s. VII.

Religioznawstwo, Socjologia, Stolica Apostolska, Sztuka, Teologia ascetyczna, Teologia dogmatyczna, Teologia moralna, Teologia pastoralna, Vincentiana. Do najliczniej reprezentowanych działów należą: Bibliistyka, Historia Kościoła, Filozofia, Teologia ascetyczna, Stolica Apostolska i Historia.

Biblioteka posiada ponadto osobny dział podręczników, w którym książki występują z założenia w kilku egzemplarzach. Korzystają z niego przede wszystkim studenci Instytutu Teologicznego Księża Misjonarzy. Dział podręczników obejmuje takie dziedziny jak: bibliistyka, filozofia, historia Kościoła, katechetyka, liturgika, prawo kanoniczne, teologia ascetyczna, teologia dogmatyczna oraz pedagogika, psychologia, katolicka nauka społeczna, a także podręczniki do nauki języków obcych i słowniki przekładowe. W bibliotece znajduje się również odrębny dział tzw. beletrystyczny, służący przede wszystkim tutejszym klerikom. W chwili obecnej trwają prace nad stworzeniem katalogu komputerowego książek z tego działu.

Kolejna grupa zbiorów znajduje się w czytelnii. Dostępne są tu wydawnictwa informacyjne takie jak: polskie i zagraniczne encyklopedie ogólne oraz specjalistyczne dotyczące nauk teologicznych, historii Kościoła, filozofii, czy religioznawstwa, ponadto leksykony tematyczne, informatory, bibliografie ogólne i tematyczne, słowniki przekładowe, a także książki z dziedzin teologicznych mające charakter informacyjny i podręcznikowy. W czytelnii skorzystać można ponadto z wydanych po II wojnie światowej schematyzmów diecezjalnych. Czytelnia dysponuje również wyborem ponad 30 tytułów spośród czasopism będących w bieżącej prenumeracie.

Czasopisma liczą w zbiorach Biblioteki Stradomskiej około 1300 tytułów polskich i zagranicznych (zbiór jest w trakcie opracowania). Najstarsze polskie tytuły czasopism z XVIII wieku znajdujące się w zbiorach biblioteki to: „Kuryer Polski” i „Gazeta Krakowska”, zaś periodyki polskie z XIX i pierwszej połowy XX wieku to m. in.: „Biesiada Literacka”, „Bluszcz”, „Dziennik Praw Rzeczypospolitej Krakowskiej”, „Gazeta Kościelna”, „Izys Polska”, „Krakus”, „Kurjer Warszawski”, „Misye Katolickie”, „Orędownik

Językowy”, „Przegląd Kościelny”, „Przewodnik Naukowy i Literacki”, „Tygodnik Ilustrowany”, „Tygodnik Katolicki”, „Wierchy”.

Warto zwrócić uwagę na kilkanaście tytułów czasopism z dziedziny muzyki: „Biblioteka Organisty”, „Kwartalnik Muzyczny”, „Muzyka”, „Muzyka i Śpiew”, „Muzyka Kościelna”, „Muzyka Polska”, „Polski Rocznik Muzykologiczny”, „Poradnik Muzyczny”, „Przegląd Muzyczny”, „Ruch Muzyczny”, „Śpiewak”, „Wiadomości Muzyczne”, „Życie Muzyczne”, „Życie Śpiewacze”.

Aktualnie prenumerowane są czasopisma głównie z teologii, historii Kościoła, czy filozofii, jednakże zbiory obejmują znacznie więcej dziedzin wiedzy.

Biblioteka Stradomska gromadzi także niepublikowane prace dyplomowe - seminaryjne, magisterskie, licencjackie, doktorskie i habilitacyjne. Obecnie ich liczba dochodzi do 1000 egzemplarzy. Są to przede wszystkim prace powstające w Instytucie Teologicznym Księży Misjonarzy, ale również opracowania tematycznie związane ze Zgromadzeniem Misji, powstałe na innych uczelniach.

Warto zwrócić szczególną uwagę na zbiór tzw. Biblioteki Muzycznej. Obejmuje on zarówno polskie, jak i zagraniczne opracowania związane z szeroko pojętą kulturą muzyczną głównie współczesne ale i starsze, ponadto niezwykle cenny zbiór osiemnasto-, dziewiętnasto- i dwudziestowiecznych śpiewników kościelnych i świeckich, kancjonałów, graduałów, pieśni liturgicznych, okolicznościowych, kolęd, pastorałek, kantyczek itp., kolekcję nut i partytur rękopiśmiennych oraz wydanych drukiem, a także zbiór płyt winylowych. W Bibliotece Muzycznej znajdują się kompozycje m. in. takich twórców jak H. Feicht, W. Węgrzyn, B. Wallek - Walewski, G. G. Gorczycki, W. Świerczek, L. Świerczek, J. A. Orszulik, A. Odrobina, A. Chlondowski oraz klasycznych kompozytorów takich jak np. Bach, Beethoven, Grieg, Haydn, Liszt, Mozart, Schubert. Cenny jest również zbiór różnych wydań śpiewników kościelnych dwóch Misjonarzy: ks. Michała Marcina Mioduszewskiego oraz ks. Jana Siedleckiego. Tak pokaźna kolekcja związana jest z działalnością misjonarzy w dziedzinie liturgii,

śpiewu kościelnego i muzyki⁷⁰. Na przestrzeni wieków sami wydawali oraz gromadzili podręczniki, księgi muzyczno-liturgiczne, czy śpiewniki. Wśród misjonarzy i ich wychowanków było również wielu kompozytorów⁷¹.

Zbiór muzyczny posiada swój odrębny katalog, nie obejmuje on jednak całości materiałów. Z jednej strony zbiór uległ rozproszonemu m. in. w wyniku przenoszenia zbiorów biblioteki, z drugiej zaś powiększał się o nowe, nie opracowywane na bieżąco pozycje, stąd informacja zawarta w katalogu jest niepełna. Kolekcja muzyczna czeka więc na fachowe opracowanie i w związku z tym udostępniana jest jedynie w wyjątkowych przypadkach. Trwają natomiast prace nad skatalogowaniem opracowań muzycznych.

Biblioteka Stradomska jest również w posiadaniu zbiorów kartograficznych - zespołu dawnych i współczesnych map i atlasów. Przechowywane są one w tutejszym Archiwum z podziałem na następujące działy: mapy świata, mapy poszczególnych kontynentów, mapy poszczególnych krajów, mapy Polski. Przykładem XVIII-wiecznych atlasów może być *Planiglobii Terrestris...* z roku 1746, przedstawiający dwie półkule Ziemi oraz zawierający cztery mniejsze mapy, a także atlas Bonne'a *Recueil de Cartes sur la Geographie Ancienne* wydany w Paryżu w 1783 roku. Ponadto wyróżnić można dwie pozycje polskie wydane w Warszawie: *Atlas do Historyi i Geografii starożytney podług planu Joachima Lelewela...* wydany w 1828 r. oraz mapę z 1832 r. przedstawiającą *Obiedwie półkule Ziemi*.

Biblioteka posiada również zbiory audiowizualne w postaci wideokaset głównie z filmami o tematyce religijnej oraz wydawnictw w formie elektronicznej, które zawierają przede wszystkim bazy danych dotyczące działalności Kościoła katolickiego, a także kursy i słowniki do nauki języków obcych oraz encyklopedie tematyczne.

Zbiory biblioteczne przechowywane są w kilku magazynach na trzech kondygnacjach: na parterze, gdzie mieści się

⁷⁰ zob.: Mrowiec K.: *Liturgia i muzyka u Księża Misjonarzy w Polsce (1651-1939)*.

„Nasza Przeszłość” 1961, t. 13, s. 159-243.

⁷¹ Tamże.

wypożyczalnia, czytelnia i magazyn główny oraz na dwóch niższych poziomach.

Biblioteka boryka się obecnie z problemami lokalowymi z uwagi na powiększający się systematycznie zasób. Pomieszczenia zaprojektowane prawie dwadzieścia lat temu okazują się niewystarczające w chwili obecnej. Podjęte zostały starania o pozyskanie funduszy na zakup regałów przesuwanych do magazynu zbiorów specjalnych, których instalacja pozwoli ulokować w jednym pomieszczeniu cały najstarszy księgozbiór stradomski i kleparski. Dzięki temu możliwe będzie zapewnienie zbiorom jak najlepszych warunków przechowywania oraz wykorzystanie dotychczas zajmowanych pomieszczeń na potrzeby stale rosnącego zasobu.

W połowie 2004 roku Biblioteka Stradomska uzyskała dotację z Fundacji na Rzecz Nauki Polskiej w ramach programu MILAB na sfinansowanie pierwszego etapu montażu regałów.

Gromadzenie zbiorów bibliotecznych odbywa się obecnie głównie drogą zakupów. Zasób biblioteki powiększa się również poprzez otrzymywane dary. Warto w tym miejscu podkreślić dwie cenne darowizny od księży misjonarzy – ks. prof. Eugeniusza Sitarza z Niemiec (w roku 2001), oraz ks. prof. Stanisława Mędała (w roku 2004). Wówczas to zbiór biblioteki wzbogacił się o prawie 3000 pozycji głównie z dziedziny bibliistyki, zarówno w języku polskim, jak i zagranicznych. Do biblioteki trafiają również prywatne księgozbiory przekazane w testamentach przez misjonarzy.

W 1996 roku Biblioteka Stradomska przystąpiła do Federacji Bibliotek Kościelnych FIDES.

Od tego roku rozpoczęto również komputeryzację biblioteki i dokonano retrokonwersji katalogu kartkowego - druków zwartych z magazynu głównego (wydanych w większości po II wojnie światowej) i prac magisterskich - w programie MAK. Stare karty katalogowe zastąpiono nowo wydrukowanymi. Z czasem do komputerowej bazy biblioteki wprowadzone zostały podręczniki. Obecnie trwają prace nad tworzeniem komputerowego katalogu czasopism. W pierwszym etapie dokonano retrokonwersji katalogu kartkowego i tym samym utworzona została baza tytułów czasopism

dostępnych w bibliotece, która jest sukcesywnie uzupełniana o dane dotyczące posiadanego zasobu periodyków. W roku bieżącym podjęto decyzję o utworzeniu komputerowej bazy starodruków w oparciu o kartkowy katalog topograficzny. Z uwagi na wielkość księgozbioru założyć można, że będzie to projekt długofalowy. Zbiory trafiające obecnie do biblioteki katalogowane są komputerowo, jednakże równolegle drukowane są karty do katalogu tradycyjnego.

Komputerowa baza biblioteki umożliwia ponadto dostęp do zbiorów większych bibliotek należących podobnie jak Biblioteka Stradomska do Federacji Bibliotek Kościelnych FIDES oraz baz Biblioteki Narodowej: Przewodnika Bibliograficznego i Bibliografii Zawartości Czasopism.

W wypożyczalni do dyspozycji czytelników znajduje się obecnie sześć stanowisk komputerowych z dostępem do Internetu. Dla ułatwienia sporządzono dla czytelników spis adresów internetowych wybranych bibliotek uniwersyteckich i kościelnych.

Informację o zawartości zbiorów Biblioteki Księża Misjonarzy odnaleźć można obecnie w katalogach: kartkowym tzw. Starej Biblioteki Stradomskiej, księgozbioru kleparskiego, kartkowym i komputerowym książek wydanych po II wojnie światowej, czasopism i prac dyplomowych oraz komputerowym katalogu podręczników. Katalogi dostępne są również w Internecie⁷².

Zbiory Biblioteki Stradomskiej udostępniane były przez lata wyłącznie misjonarzom i alumnom kształcącym się w ich seminariach. Z czasem możliwość korzystania ze zbiorów otrzymali pracownicy nauki, studenci i inne zainteresowane osoby. Biblioteka Księża Misjonarzy, mimo iż działa przy Instytucie Teologicznym kształcącym wyłącznie duchownych, udostępnia swoje zbiory na zewnątrz również osobom świeckim. W połowie 2004 roku do biblioteki zapisanych było ogółem ponad 1200 osób, z czego ok. 60 % to osoby duchowne, a ok. 40 % świeccy. Użytkownicy biblioteki to w większości alumni Instytutu Teologicznego Księża Misjonarzy

⁷² zob.: <http://www.missiocm.org.pl/makwww/makwww.exe>

oraz klerycy, siostry zakonne i księża z różnych zgromadzeń zakonnych. Ponadto z biblioteki korzystają studenci i pracownicy naukowi z wielu, nie tylko krakowskich, uczelni m. in.: Papieskiej Akademii Teologicznej, Wyższej Szkoły Filozoficzno - Pedagogicznej Ignatianum, Uniwersytetu Jagiellońskiego, Akademii Pedagogicznej, a nawet Akademii Ekonomicznej, Akademii Szkół Pięknych, Politechniki Krakowskiej, Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego, Uniwersytetu Wrocławskiego.

Na zewnątrz udostępniane są książki wydane po roku 1950 i występujące w zbiorze w więcej niż jednym egzemplarzu na okres miesiąca, a książki z działu podręczników na okres roku akademickiego. Z pozostałej części zbiorów korzystać można w czytelni lub na miejscu wykonać kserokopię. O ile książki, czy czasopisma z magazynu podaje pracownik biblioteki, tak w czytelni obowiązuje wolny dostęp do półek. Biblioteka prowadzi ponadto wypożyczanie międzybiblioteczne, choć jego skala nie jest szczególnie rozległa. Szczegółowe zasady korzystania z biblioteki zawarte są w regulaminie⁷³.

Podsumowanie

Dom Stradomski jest jedyną placówką Zgromadzenia Misji w Polsce, która nie została objęta żadną kasatą i prowadzi swą działalność nieprzerwanie od ponad trzystu lat. Założona przy nim biblioteka rozwijała swoją działalność jako biblioteka zgromadzeniowa i seminaryjna. Obecnie otwarta jest dla szerokiego ogółu, tym samym umożliwiając dostęp do gromadzonych od wieków i uzupełnianych na bieżąco zbiorów z różnych dziedzin wiedzy, głównie nauk teologicznych. Podstawowe procesy biblioteczne są skomputeryzowane, a tworzone komputerowe katalogi zasobów, dostępne również w Internecie, ułatwiają wyszukiwanie potrzebnych informacji.

Niniejsze opracowanie jedynie w sposób ogólny przedstawia rozległą problematykę dotyczącą Biblioteki Stradomskiej. Omówienie jej historii ma charakter przyczynkowy i podobnie, jak

⁷³ zob.: <http://www.missiocm.org.pl/htm/biblioteka/regulamin.html>

kwestia rozwoju zasobu bibliotecznego, jego zawartości oraz wykorzystania wymaga przeanalizowania wielu źródeł i opracowań. Niezwykle cenną podstawą dalszych badań są same zbiory, zwłaszcza dawnej biblioteki stradomskiej, biblioteki muzycznej czy księgozbioru kleparskiego.

Stradomska Biblioteka Księży Misjonarzy oczekuje na pełniejsze omówienie.